

JUDAICA BULLETIN

Mededelingenblad van de Stichting Judaica Zwolle
Postbus 194, 8000 AD Zwolle

Verschijnt vier maal per jaar - ISSN 1384-9050

Jaargang 15, Nummer 1 / Tisjri 5762 - oktober 2001

OPLAGE 400 EXEMPLAREN - ABONNEMENT 14,30 (€6,50) - POSTGIRO 259272 - BANKREKENING 95.24.27.737

SIMEON EN DE SPREKENDE VIS

Door Wim Neevel

In de vakantietijd kom je als toerist soms op eenzame plekken terecht buiten de gebaande paden. Wie zich voor jodendom interesseert kan natuurlijk altijd wel iets vinden dat de belangstelling wekt. Dat kunnen dus ook afgelegen begraafplaatsen zijn. Zij roepen soms een heel bepaalde sfeer op. Zo is bijvoorbeeld in Worms in het Rijnland de oudste joodse begraafplaats van Europa te vinden. Een andere beroemde joodse begraafplaats bevindt zich in Praag. De oudste zerk is van rabbijn Avigdor Kara die daar in 1439 werd begraven.

Enkele jaren geleden bezochten wij dan ook deze veel besproken joodse begraafplaats in het voormalige oude Praagse getto. In die zelfde vakantie waren wij ook in Wenen. Uit het boek: "Europe's Jewish Quarters" geschreven door Nianhew Reisz (London 1991) wisten we dat, behalve de Centrale Begraafplaats met o.a. graven van bekende componisten als Beethoven, Schubert, Brahms, de familie Strauss en in het joodse gedeelte het graf van cantor Salomon Sulzer, "there is another and infinitely more beautiful Jewish cemetery close to the centre of Vienna". De genoemde begraafplaats ligt in de Seegasse en is de oudste bewaard gebleven joodse begraafplaats van Wenen. De toegangspoort is de hal van een modern, niet langer joods, bejaardenhuis en het "bet chajim" (=Huis van Levenden) ligt op de binnenplaats er achter. In de loop van de 16e eeuw, een preciese datum is niet bekend, werd hier in wat genoemd werd 'der Roßau' in de Seegasse, die ook gedurende een lange tijd

Judengasse heeft geheten, een joodse begraafplaats aangelegd. De oudste nog leesbare tekst dateert uit 1582. Daarmee is deze 'Juden Grabstätte' ongeveer 150 jaar jonger dan de beroemde joodse begraafplaats van Praag. De perfect onderhouden begraafplaats, die tot 1784 in gebruik was en verwoest werd door de Nazis, werd meer dan veertig jaar later in 1984 weer ingewijd. Behalve de grafstenen - in het bijzonder ook de in de muur gemetselde stenen van een nog oudere begraafplaats - verdient een stenen vis van onbekende herkomst bijzondere aandacht. In verband met deze figuur was er onder de Joden in Wenen een interessante sage in omloop over een sprekende vis. De sage gaat als volgt: "Ooit ving Simeon een dikke vette vis in de Donau. Thuisgekomen wilde Chava, zijn vrouw, de vis bereiden. De vis echter hapte nog één keer naar adem en sprak duidelijk de woorden: "Sjema Jisraël " (Hoor Israël, de joodse geloofsbelijdenis). Daarna bewoog hij niet meer.

Ontsteld gingen Simeon en Chava naar de rabbi om raad te vragen. Deze meende dat het wel eens een "dibbuk" kon zijn, een wandelende ziel, zoals de kabbala, het middeleeuwse geschrift van de joodse mystiek, leert. En men moest de vis dan ook begraven. Dat deden Simeon en Chava: Ze brachten de dode vis op de begraafplaats "in der Roßau" en plaatsten voor hem een grafsteen, waarvan het bovenste deel een vis laat zien". De "grafsteen" met de sprekende vis is waarschijnlijk een "Wasserspeier" (waterspuwer).

Dat is een gooteinde voor de afvoer van hemelwater, zodanig dat de daarbij gevormde straal vrij blijft van de eronder liggende gevel. Het is veelal een spuwende kop. In de verweerde zandsteen is dan ook nog een "Leitungsrohr" te zien. De waterspuwer kan een bouwornament zijn geweest van een 17e eeuwse "Triedhofbrunnen". Eén van de joodse voorschriften zegt immers dat men bij het verlaten van de begraafplaats de handen ritueel moet wassen.

Naschrift:

Behalve een sprekende vis (Friedhof Seegasse Wenen) kent de joodse traditie ook een sprekende leeuw! In het themanummer "Joden en dieren" van het NIW van 31 dec.1997, stond het volgende verhaal:

Vrome leeuw

Arjeh heeft zich laten overhalen om op safari te gaan en raakt prompt zijn gezelschap kwijt. Hij dwaalt angstig door de jungle. Plotseling staat hij oog in oog met een uitgemergelde, hongerige leeuw. Ervan overtuigd dat zijn laatste uur heeft geslagen, vist Arjeh een keppel uit zijn zak en begint met bevende stem het sjema te prevelen. De woorden blijven hem in de keel steken als hij ziet hoe de leeuw ook een keppel opzet en begint: "Baroech atta" * Godzijgedankt, voor één keer goede mazzel, denkt Arjeh. Wie had gedacht dat ik de enige vrome leeuw in de jungle zou treffen? Die zal zeker niet één van ons opeten. Op dat moment brult de leeuw: "hamotsie lechem min ha'arets," ** en neemt een reuzensprong

.....

* Gezegend zijt Gij....

** Die het brood uit de aarde doet voortkomen. (Zegenspreuk die een vrome jood uitspreekt voor hij brood gaat eten.)

'Ik bid voor Sharon'

Interview overgenomen uit ELSEVIER, 16-6-2001

door: Diederik van Hoogstraten

Linkse onderminister en rabbijn Melchior ziet geen andere weg dan vreedzaam leven met en naast de Palestijnen. 'We zitten aan elkaar vast'.

Deze ronde, vriendelijke rabbijn lijkt een wandelende paradox. Michael Melchior is links maar dient onder een rechtse premier. Hij houdt innig van zijn roeping als geestelijke maar vecht mee in de bruuske Israëlsche politiek. Hij slaapt nauwelijks maar heeft een klaarwakkere geest. Toch is er niets tegenstrijdigs aan de onderminister van Buitenlandse Zaken als je hem hoort. 'We zitten in een toestand van angst, terreur, waanzin. Ik voel mij geroepen om dit te doen. Ik voelde dat deze brede coalitie was wat het volk wilde. Het land bloedt. Eenheid is nodig.'

De rabbijn, van de partij Eén Israël, is een 'duif', die doorgaans tegenover 'haviken' als zijn huidige baas Ariel Sharon staat. Melchior deed Den Haag vorige week even aan om de Israëlsche positie maar weer eens uit te leggen.

ELSEVIER U zei dat er een verschuiving in de Europese publieke opinie is, naar steun voor de Israëlsche kant. Voelt u dat hier?

Melchior: 'Ik geloof dat er altijd een neiging is om te kiezen voor wie als slachtoffer wordt gezien. Dat is een natuurlijke sympathie. Tijdens de eerste intifada in 1988 heb ik een paar maanden doorgebracht onder Palestijnen. Ik wilde het conflict van hun kant zien. Ik ben niet objectief, ik houd van Israël. Maar ik had toen het gevoel dat we hun lijden moesten begrijpen. Anders kunnen we ook niet zien wat wij moeten doen. Er is een groot verschil tussen die en deze intifada. Destijds zagen zij absoluut geen alternatief voor hun toestand, de bezetting, de vernedering.

'Op een bepaalde manier begreep ik dat. Dat geldt niet voor wat er vanaf september vorig jaar gebeurde. Toen zaten we midden in lange vredes-onderhandelingen. We kenden de alternatieven, daarom accepteerden we de verregaande voorstellen van Clinton. Land, vluchtelingen, nederzettingen, grenzen, Jeruzalem - we konden het oplossen.'

ELSEVIER Heeft u Barak altijd gesteund?

Melchior: 'Ja. Het was niet makkelijk. We gaven op wat ik dacht dat we nooit zouden opgeven. Maar we voelden ons als voor de Jom Kippoer-oorlog van 1973. We wisten dat er weer een escalatie zou komen. Als wij nu niet al het mogelijke zouden

doen, zou de geschiedenis hard over ons oordelen. Maar de Palestijnen accepteerden de voorstellen niet. We kregen de nieuwe intifada. Maar nu gaat de claim van wanhoop en bevrijding niet op. Ze hadden de bevrijding gekregen. Ze zouden een eigen staat hebben, hun waardigheid, hun vrede. Naast Israël, als twee staten die elkaar respecteren. Dit keer was er een geplande intifada. Ik denk dat Arafat zijn volk niet voorbereid had. Je kunt niet in de parlementen van Europa de vrede prediken en je eigen volk tegelijk met zoveel haat vervullen.'

ELSEVIER Wie kan het vredesproces weer op het spoor helpen?

Melchior: 'De Palestijnen moeten de Palestijnen helpen. Ze moeten hun eigen mensen respecteren, hun eigen kinderen, hun eigen toekomst. Er is natuurlijk a-symmetrie wanneer een democratie en een dictatuur elkaar tegenkomen. De Palestijnen kunnen op CNN één duidelijke boodschap verkondigen. Men vraagt mij wel eens: "Waarom doen wij dat ook niet?" Omdat we dat niet willen. We zijn een democratie. Wij kunnen CNN niet zeggen wie er in Israël op tv moet. Dat bepalen ze zelf wel. Dat is onze zwakte maar ook onze kracht. Ik zou het nooit willen veranderen.'

ELSEVIER In het Westen valt het harde Israëlsche optreden op. Er bestaat sympathie voor de Palestijnse zaak. Heeft dit politieke consequenties?

Melchior: 'Europa is in onze ogen niet duidelijk genoeg in de eis dat Arafat het geweld en de terreur moet stoppen. Dit is pas veranderd na de bom (tweintig doden, red.) in Tel Aviv eerder deze maand. Gelukkig, want Israël kan de eenzijdige wapenstilstand, deze unilaterale positie niet volhouden. Sharon staat onder verschrikkelijke druk. Er moet een eenduidige boodschap uit het Westen komen: dit is je kans, Arafat. Alleen God weet wanneer we weer een kans krijgen.'

ELSEVIER Het valt op, een progressieve rabbijn in de regering van de rechtse Sharon.

Melchior: 'In een Deense krant stond: "Melchior bidt voor Sharons welzijn". Als iemand me vorig jaar had gezegd dat ik met Sharon zou regeren, zou ik hem het huis uit hebben geschopt. Nu is hij de enige leider die rechtse krachten kan weerstaan. Hij mag harde woorden gebruiken, maar in praktijk geef hij Arafat nog een kans om uit deze waanzin te komen. Daarom bid ik voor hem.'

ELSEVIER Dat u in deze regering zit, suggereert optimisme.

Melchior: 'Ik ben in wezen een optimist. Ik geloof in een zeker lot van de joodse geschiedenis. Het hele geloof in de Messias is het geloof dat er betere tijden komen. Wat me tot wanhoop drijft, is dat we er zo dichtbij waren in Camp David. We dachten dat we de vrede konden aanraken. Optimisme blijft echter geboden. Ik denk niet dat de Palestijnen nog veel langer zo tegen hun eigen belang in kunnen gaan.'

ELSEVIER Maar dan zal de Palestijnse situatie toch moeten verbeteren?

Melchior: 'Dat is inderdaad net zo goed onze zaak. We realiseren ons: als zij geen vrede hebben, dan wij ook niet. Als zij geen grenzen hebben, wij ook niet. We zitten aan elkaar vast. We kunnen wel wensen dat we morgen wakker worden en burens zijn van Nederland of Noorwegen. Maar dat zal vermoedelijk niet gebeuren.'

'Als de Palestijnen vrede willen met als bonus de zelfmoord van Israël - sorry, dat zal niet gaan. Maar als ze vrede willen, een grens, dan zijn wij er klaar voor.'

De linkse rabbijn Michael Melchior (47) is minister van Sociale Zaken onder premier Barak. Sinds maart is hij minister van Buitenlandse Zaken in het kabinet van nationale eenheid van de rechtse premier Sharon, met ook anti-semitisme en diaspora in zijn portefeuille. Melchior is geboren in Kopenhagen, en was jarenlang rabbijn in Oslo.

Geloven in België

'Er zijn geen garanties voor rechtvaardigheid'

Interview overgenomen uit TROUW 17-7-2001

door Koert van der Velde

België is anders dan Nederland, ook op religieus gebied. Een serie portretten van opmerkelijke personen op levensbeschouwelijk gebied. Vandaag de in kabbala gespecialiseerde rabbijn Jacob Friedrich.

'Wat eten wij het zevende jaar? In het sabbatjaar verbiedt God ons te ploegen en te zaaien. Het is het uur der waarheid: of je laat je eigenbelang los of je moraal. De keuze is een diepmenselijk drama', zegt rabbijn Friedrich, een gezaghebbende chassidische leraar in Antwerpen.

„God zegt: als je je gedraagt zal ik zorgen dat je overleeft. Maar dan moet je wel bereid zijn om dood te gaan. Het komt aan op vertrouwen."

Voor mooie woorden en beloften koopt Friedrich niets. „De wegen naar de hel zijn geplaveid met mooie woorden." Alleen de situatie zelf toont uit welk hout iemand gesneden is. „Het beschaafdsten en beleefdste volk van Europa -dat volk van 'gemütliche Herr' en 'danke schön'- dat volk dat zo gesteld is op omgangsvormen, dat ons daarom handdoek en zeep meegaf naar de gaskamer, correct als ze waren. Uitgerekend zij. Wie had dat gedacht?"

„Ik wel. In de meidagen van 1940 ben ik te voet tot aan Arras gevlucht. Daar strandde ik op een verschrikkelijk front. Omdat er nergens water was klopte ik aan bij een kazerne van de Wehrmacht. De soldaten waren 'sehr höflich'. Ze stelden zich voor met naam, leeftijd, woonplaats en beroep. De een was mijnwerker, de ander bakker of kleermaker, allemaal in de leeftijd van 25 tot 40. 'Onze brigade heeft ook Polen en Holland ingenomen', zeiden ze. En toen vertelden ze over de dorpen waar ze de joden in de synagoge hadden samengedreven en die in brand hadden gestoken. En gelachen dat ze hadden. Ik ben

prompt nog honderd kilometer doorgelopen, steeds achterom kijkend of ze er al aankwamen."

Er was geen ontvluchten aan, en Friedrich kwam uiteindelijk weer terecht in Antwerpen, alwaar geen jood zijn verhaal geloofde. „Die soldaten waren opscheppers, oordeelden de joden die ik mijn verhaal vertelde. Maar ik liet me toch maar niet registreren." De hele bezetting is hij als goudsmid in het joodse kwartier blijven werken, terwijl hij elders in de stad woonde. „Ik moest voor mijn vrouw en kind zorgen", zegt hij bijna verontschuldigend. Als door een wonder wist hij keer op keer aan de razzia's te ontsnappen.

„Er zijn ook tegenwoordig geen garanties voor rechtvaardigheid", constateert de rabbijn. „We hebben alleen regels zolang het goed gaat. God behoeft. Wacht maar tot de economie inzakt, dan is dat het einde van de democratie. Zonder enige twijfel zullen wij dan weer de overstap meemaken naar een verschrikkelijke dictatuur."

„Kenmerk van menselijke wetten is dat er geen enkele reden is ze niet te veranderen als dat zo uitkomt. Alleen Gods wet is boven iedere willekeur verheven" -

Judaica-Bulletin 15, nr. 1, oktober 2001

al is ook daarmee te marchanderen, geeft hij toe. Zolang de huidige wetten nog gelden, kunnen wij de overheid maar het beste gehoorzamen, denkt Friedrich. En blij zijn met de rust die dat geeft. „Want zodra het gezag wegvalt zullen de mensen elkaar levend verslinden.”

Alleen het opvolgen van de door God gestelde wet biedt volgens Friedrich een garantie voor rechtvaardigheid. „Joden moeten zich aan 613 door God verordende wetten houden om het eeuwige leven te verdienen, niet-joden maar aan zeven. Daarmee is echter niet gezegd dat joden het moeilijker hebben dan de andere volken.

Dat God aan de joden meer eisen stelt, impliceert dat ze meer kracht hebben om eraan te voldoen.”

„Je kunt de thora zien als een gebruiksaanwijzing van een auto of huishoudelijk apparaat. De thora is geen filosofische maar een praktische verhandeling. Er staat in wát je moet doen, niet waarom. Als je de gebruiksaanwijzing van een auto goed gelezen hebt, is de werking nog steeds een geheim voor jou. Zo ook met de thora. De meeste mensen zijn trouwens helemaal niet in de geheimen van een auto of de thora geïnteresseerd. Ze willen alleen maar rijden of leven.”

„Veel regels zijn niet logisch. Waarom mogen joden bijvoorbeeld geen varkensvlees eten? Geen idee.”

Friedrich toont zijn sjisjit, een bosje draden aan zijn riem. „Geen idee waarom we de sjisjit moeten dragen. De thora vraagt het van ons, om ons aan alle regels te herinneren, maar waarom in de vorm van een bosje draden?”

„Andere regels zijn duister en het is aan de rabbijnen ze uit te leggen. Zo staat er geschreven: jullie zullen besnijden de voorhuid van jullie hart (Deut. 10:16). De mondelinge overlevering, de talmoed, legt uit dat we onze hartstochten en begeerten moeten beteugelen. Zulke kennis moet je niet aan het papier toevertrouwen, maar moet gegrift staan in hoofd en hart.”

Friedrich is een kenner van de kaballa, 'de diepere, mystieke betekenis van de thora'. „Als ik een boom zie, en het hout weg denk, dan zie ik de eeuwige, goddelijke kracht. Zo is het ook met mensen. Het individu vergaat, maar de soort blijft. In de soort schuilt de goddelijke kracht. Die kracht zie je werken in het lichaam. Zoals het lichaam uit 248 organen bestaat die door de ziel in harmonie functioneren, zo ook functioneert de wereld. De mens is de wereld in miniatuur.”

„God heeft de mens geschapen om eeuwig te leven. Maar door zijn overtreding heeft Adam de dood in het leven geroepen. Pas aan het einde der tijden zullen wij herrijzen. Het mensdom moet eerst menswijs worden. Dit is het uitgangspunt van de mystiek.”

„God heeft de tien sefirot, de takken van de kabbalistische levensboom, geschapen als manifestaties van hemzelf. In de ziel van de mens functioneren dezelfde tien krachten op een lager

niveau. Op deze manier is de mens geschapen naar Gods evenbeeld, leven we in Zijn wereld.”

„Neem de kracht 'genot'. Freud heeft gelijk als hij opmerkt dat dit een essentiële kracht is. Natuurlijk was Freud verdorven tot en met, maar tegelijkertijd was hij een genie, want het principe klopt. Alleen niet op de manier die hij bedoelt. Freud zegt dat genotzucht de wil bepaalt, en het is waar dat de meeste mensen hun gevoelens slechts ondergaan. Maar we hebben een verstand en moeten harmonie nastreven tussen genotzucht en verstand, hart en hoofd.”

„Het belangrijkste is misschien nog wel het gebed. Zoals we driemaal per dag moeten eten, moeten we ook drie maal per dag minstens een uur bidden, de ziel voeden, opladen. Dan denken we na over Gods aanwezigheid in onze nabijheid. Je probeert je Hem zoveel mogelijk bewust te zijn en van daar uit oordeel je over jezelf: leef ik wel naar dit bewustzijn?”

„Zo blijf je psychisch gezond, kun je je begeerten bedwingen, en houd je de psychiater op afstand. Want de neuroot bouwt kastelen van zijn begeerte, de psychoot woont erin, maar de psychiater vangt de huur.”

„De kabbala zegt dat we twee zielen hebben: mister Jekyll en mister Hyde. We moeten onze dierlijke ziel temmen. Niet dat die in essentie slecht is. De onbestuurbaarheid is slecht.”

„Het ergst is wel als mensen helemaal niet doorhebben dat ze niet de harmonie maar de strijd voorstaan. Ze denken dat ze idealen hebben, maar het enige wat ze doen is het eigen belang najagen. Het ideaal is slechts camouflage.”

Veel vertrouwen in niet-joden heeft de rabbijn niet.

„De christenen hebben Gods wet verworpen. Ze zijn wel bezig met ethiek en moraal, geloof en liefde, maar hoe vul je dat in als je niet kunt steunen op Goddelijke regels?” Daar tegenover stelt hij de superieure talmoed. „Alles is in detail bepaald. Als iemand een moord bekent, erkennen wij zo'n bekentenis niet. Want zouden wij hem serieus nemen dan zouden we hem meer geven dan waar hij recht op heeft: geloofwaardigheid.”

Friedrichs goddelijke regels mogen creatief worden toegepast. Zo gelden op de sabbat speciale regels, vertelt de rabbijn. In Antwerpen zijn dat andere dan in Amsterdam. „Buitenshuis werken is dan verboden. Zelfs een zakdoek mag niet mee van privé naar openbaar. Maar in Antwerpen hebben wij een eeroev, een symbolische omheining waardoor alles wat daarbinnen valt toch in de privé-sfeer valt. De eeroev loopt langs de Schelde en de IJsselweg, op een paar plaatsen bestaat die uit een dunne draad, die zolang hij niet gebroken is, de joden op zaterdag een zekere bewegingsvrijheid geeft. In Amsterdam is geen eeroev, en moeten orthodoxe joden dus thuis blijven.” Daar hebben ze geen moeite mee, verzekert Friedrich. „Onze verhouding met de Eeuwige is zoals de relatie van een employee in een zaak: je hebt de baas zonder morren te gehoorzamen.”

DIEREN IN TENACH EN JOODSE TRADITIE 9

De ezel

Door Jan Veldhuijzen

In de bijbel worden vijf woorden gebruikt voor ezel: **rvmx**, *chamor*, zo genoemd vanwege zijn roodachtige kleur, verwant met het Aramese woord ‘*chamar*’, ‘rood zijn’ (de vrouwelijke vorm ‘*chamora*’ komt alleen in de Talmoed voor); **jvta**, ‘*aton*’, een ezelin; **ryi**, ‘*ajier*’, een ezelsveulen, een hengstveulen, een wilde ezelsveulen, maar het woord wordt ook gebruikt voor het dier dat al groter is, bereden kan worden en lasten kan dragen; **dvdi**, ‘*arod*’, een wilde ezel; en tenslotte **arp**, ‘*pèrè*’, een wilde ezel. De ezel, zijn wilde soortgenoot en het paard behoren alle tot het geslacht *Equus*

Dubbele rol

In bijbelse tijden vervulde de ezel een dubbele rol: lastdier, inclusief het trekken van de ploegschaar, en rijdier. Het was in die dagen het belangrijkste transportmiddel. Hij is niet zo vlug als een paard, maar hij heeft een groter uithoudingsvermogen. Vooral in bergstreken en moeilijk terrein is hij geschikter dan het paard. De ezel staat steviger op zijn poten.

Het rijden op een ezel was in die tijd beslist geen teken van armoede of geringheid. Integendeel, eeuwenlang was de ezel in Erets Israël juist het symbool van voornaamheid. Een lichtgekleurde of witte, tamme ezel was het rijdier van een nieuwe koning. De Damascus ezel, hoog, sterk en gewoonlijk wit of lichtbruin is waarschijnlijk de soort, zoals bedoeld in Richteren 5, 10, waarop de gegoede klasse reed.

De meest voorkomende ezel (‘*chamor*’) is klein en meestal bruin/roodachtig van kleur.

De Oosterse, tamme ezel is een afstammeling van de wilde ezel. Het aantal wilde ezels werd per gebied beperkt door het watergebrek in Midden-Azië. In de droge zomermaanden bleven de wilde ezels binnen een afstand van tien tot twintig kilometer van een drinkplaats. In zo’n klein gebied was niet veel voedsel beschikbaar en konden slechts weinig ezels leven.

Een gestorven ezel werd niet begraven, maar buiten de stad op een vuilnishoop gedeponneerd. De Eeuwiger zei van Jojakim: “Met een ezelsbegravenis zal hij begraven worden: wegslepen en nederwerpen, ver weg van de poorten van Jeruzalem” (Jer. 22, 19).

Het paard, dat pas in de tijd van koning Salomo wordt genoemd, heeft in de bijbelse tijd de ezel niet verdrongen, zelfs niet uit de legers. De Israëlieten die uit Babel terugkeerden, hadden 736 paarden, 245 muil dieren, 435 kamelen en liefst 6720 ezels bij

zich (Ezra 2, 67). De ezel was in die tijd blijkbaar het belangrijkste dier.

Bijbel

Hoewel de ezel een lastdier was, werd hij niet uitgebuit.

Zo wordt ons verboden: “Je zult niet ploegen met een os en met een ezel te gelijk” (Deut. 22, 10). Vergeleken met een os, een zwaar, fors dier, is de ezel tenger en neemt korte, snellere passen.

Tezamen inspannen betekent dan ook dat de last ongelijk verdeeld wordt voor beide dieren en dat veroorzaakt pijn.

Deze humane benadering naar het dier toe strekt zich zelfs uit naar je vijand: “Wanneer je een

verdwaald rund of ezel van je vijand aantreft, zal je hem zeker terugbrengen.

Wanneer je de ezel van je vijand onder zijn last ziet bezwijken, zal je dit niet onverschillig aan hem overlaten. Je zal hem zeker helpen met afladen” (Ex. 23, 4-5). Waarom zou een ezel wegens een vijandschap tussen twee mensen gestraft worden? Het is om die reden een positief gebod een dier hulp te verlenen, of het nu verdwaald is, of dat het bezwijkt onder een zware last.

Laten we een andere rechtsregel waarin een ezel een rol speelt eens nader bekijken. “En elk eerste ezelsveulen zult gij lossen met een stuk kleinvee” (Ex. 13, 13). De ezel is een onrein dier en kan dus niet als offer dienen. Toch wordt alleen de ezel, en geen ander onrein dier in deze wet genoemd, omdat ezels Israël hadden geholpen tijdens de uittocht uit Egypte. Want er was er niet één onder Israël die niet vele ezels van Egypte meenam, beladen met zilver en met goud van Egypte (*Rasji* gebaseerd op Mechilta Exodus 17, 8 en Bechorot 5b). Deze rechtsregel leert ons de betekenis van dankbaarheid. De joodse zedenleer verlangt dat we voortdurend onze waardering tonen voor gunsten die we ontvangen hebben. De ezel bezit geen enkel spoor van *kasjroet*: hij herkaut niet en hij heeft geen gespleten hoeven. Toch wordt hij ‘heilig’ beschouwd en dient hij gelost te worden met een lam, omdat hij de Israëlieten hielp hun lasten te dragen toen ze Egypte verlieten. Zo’n hoge achting voor de dierenwereld is de hoogste vorm van dankbaarheid.

Behalve dat de ezel de fysieke last van de mens draagt, is hij figuurlijk gezien het dier dat de geestelijke last van de Tora torst. In het commentaar op Genesis 49, 14, “Issaschar is een sterk gebeende ezel”, bevestigen de Wijzen: “Zoals de ezel lasten draagt, zo draagt Issaschar het juk van de Tora” (Gen. Rabba 99: 10). De ezel en de stam van Issaschar, beide zijn ze sterk, hardwerkend en vastberaden. Beide zijn ze bestemd om de mensheid te dienen op verschillend levensterrein.

Een toespeling op de rol van Issaschar als een vroom en begaafd Tora-student vindt men in 1Kron. 12, 33 (S.V. 32): “En van de kinderen van Issaschar, die ervaren waren in het verstand van de tijden, om te weten wat Israël doen moest; hun hoofden waren tweehonderd.”

Uit een andere bron leren we dat de ‘tweehonderd hoofden’ de leiders waren van het Sanhedrin en hun besluiten werden zonder meer uitgevoerd (Gen. Rabba 72:5; 98:12).

De ezel als rijdier, voor het rijden en reizen.

Ondanks dat de ezel een lastdier is, is het opvallend dat hij gekoesterd werd door prinses en leiders van het volk. Van Abdon, de zoon van Hillel, de Pirathoniet zegt de bijbel: “Hij had veertig zonen, en dertig zoons zonen, rijdende op zeventig ezelsveulens” (Richt. 12, 14); en Jaïr (Richt. 10, 4) “had dertig zonen, rijdende op dertig ezelsveulens.”

Er staan twee uitgelezen voorbeelden in de bijbel waarin invloedrijke personen op ezels rijden. De een is de sprekende ezel waarop Balaam (Bileam) reed, zoals in Numeri 22 wordt verteld. Welke interpretatie we ook mogen volgen, de boodschap van dit verhaal is glashelder. Het wordt sterk naar voren gebracht door Maimonides (*The Guide for the Perplexed*, ed. S.Pines, [1963], p. 473):

Er is een regel neergelegd door onze Wijzen die zegt dat het rechtstreeks bij Wet verboden is een dier pijn te doen. Dit is gebaseerd op de woorden: “Waarom heb je je ezel geslagen?” (Num. 22, 32). De strekking van deze regel is ons volmaakt te maken; dat we ons geen wrede gewoonten aanmatigen en dat we anderen geen onnodige pijn aandoen. Integendeel, we dienen ons te trainen in het begaan zijn met en het tonen van barmhertigheid aan alle levende schepselen, behalve wanneer de noodzaak het tegendeel eist.

Het is veelbetekend dat de ezel door God uitgekozen is als drager van het tot uitdrukking brengen van rechten en gunsten van de dierenwereld. De mens onderscheidt zich van het dier doordat hij door God begiftigd is met spraak. In dit verhaal trekt de ezel het mensenkled aan.

Het tweede voorbeeld vindt men in het boek Zacharia: “Zie uw koning komt tot u, hij is rechtvaardig en zegevierend, nederig en rijdende op een ezel” (9, 9). In de woorden van Rasji: “Dit kan alleen betrekking hebben op de Koning Messias van wie gezegd is “En zijn rijk zal zijn van de zee tot de zee”, aangezien we geen heerser vinden met zo’n uitgestrekt rijk vanaf de dagen van de Tweede Tempel” (gebaseerd op Sanhedrin 98a). Het is ook mogelijk dat de uiteenzetting in de Talmoed, te weten “hij die een ezel in zijn droom ziet mag op verlossing hopen” (Ber. 56b), op deze bijbelpassage betrekking heeft. In deze profetische visie van de Messiaanse Tijd wordt de ezel tegenover het paard gesteld. De laatste werd als luxe beschouwd en diende voor oorlogsdoeleinden.

De eerste is het rustige, gereserveerde dier dat het leven van werk en vrede symboliseert, dat gewillig en zonder tegenzin de lasten van de mens draagt.

Dom dier?

Er is een aspect aan de gedomesticeerde ezel dat nader besproken dient te worden. Algemeen verbreid is de geringschattende notie dat de ezel het stomste van alle dieren is. Toch moet dit concept betrekkelijk jong zijn, omdat de bijbelse en de oude aggadische houding aangaande de ezel overwegend positief zijn.

Hoe kunnen we anders deze negatieve karakterisering rijmen met de voorgaande beschouwingen?

De Misjna in Pirqé Avot 5:9 (v.a. 5:6) stelt dat de mond van de ezel een van de tien wonderen is die op de vooravond van de Sjabbat geschapen werd. We kunnen ons toch niet voorstellen dat de Enige een wonder verricht aan een stom beest? En zal de Koning Messias straks op een stomme ezel rijden? In de Talmoed staan weliswaar verschillende spreken die op een spottende wijze over de ezel gaan, maar ze hebben alle geen bijbels gezag. Een voorbeeld daarvan is de ezel die een ladder beklimt, evenals de olifant die door het oog van een naald gaat (Ber. 55b; Baba Metsia 38b; vgl. de kameel in de synoptische evangeliën van Matt. 19,24 en Marc. 10,25 en in de Koran 7:40).

Het is mogelijk dat de geringschattende betekenis die aan de ezel wordt toegekend de joodse gedachtewereld is binnengedrongen gedurende de Griekse of Romeinse periode. Volgens Middeleeuwse, Europese dierenboeken (*'bestiarium'*) heeft 'de ezel in het geheel geen verstand', en dit was de algemene houding tegenover de gedomesticeerde ezel in folkloristisch geloof en verhalen, speciaal in Mediterrane landen.

Talmoed

In het verhaal van de *Aqeda*, 'binding' (Gen. 22,5) zegt Abraham tot zijn jongeren "Blijft jullie hier met de ezel en ik en de jongen (Isaak) zullen heengaan tot daar". De Talmoed (Jebamot 62a) leidt uit dit vers af dat bepaalde mensen te vergelijken zijn met een ezel door gebrek aan status. Daartegenover kan met klem gesteld worden dat dit vers in feite een heel simpele observatie behelst. De twee jonge mannen waren niet in dezelfde mate bezielde als Abraham en Isaak. Zij konden de hemelse hoogten van Moria niet bereiken. Zij werden daarom gevraagd met de ezel achter te blijven, omdat hun taak erop zat. Behalve deze interpretatie uit de Midrasj is de halachische gevolgtrekking in de Talmoed erg duidelijk. Hier gaat het over de legale status van een slaaf. De Rabbijnen huldigen de stelling dat zoals de slaaf onroerend goed is van de meester, de ezel dat ook is. Er is hier geen enkele aanwijzing voor de

beweerde dommigheid. Eén schrijver voert een ander uiterste aan door de opvatting te ventileren dat het woord *ezel* een lolprijzende term is met de betekenis "aanvoerder of opperhoofd van een stam" (M.Seale, *The Desert Bible*, London, 1974, p.88). Nu een ander verhaal uit *Avot de Rabbi Natan*, hoofdstuk 6.

De ezel van Rabbi Chanina ben Dosa werd een keer gestolen door bandieten. Ze sloten hem op in een binnenplaats en zetten hem hooi, gerst en water voor, maar hij at en dronk met Ze zeiden: "Waarom zouden we hem laten dood gaan en de binnenplaats bezoedelen met zijn stank?" Daarop openden ze de poort en dreven hem naar buiten. Hij sleepte zich voort (a.g.v. de honger), totdat hij het huis van Rabbi Chanina ben Dosa bereikte. Toen hij daar aankwam hoorde de zoon van de rabbijn zijn gebalk en zei tot zijn vader: "Dit klinkt als ons dier. Waarop de rabbi zei: "Open de deur voor hem, mijn zoon, hij moet bijna dood van de honger zijn." Hij opende de deur en gaf hem onmiddellijk hooi, gerst en water, en hij at en dronk. Naar aanleiding van deze gebeurtenis verklaarden de Wijzen: Zoals de rechtvaardigen uit het verleden toegewijd en trouw waren, zo ook waren hun dieren dat.

Wilde ezels

Tenslotte moeten we nog de drie wilde soorten van de ezel, zoals ze in Tenach voorkomen, noemen: *ajier* (**ryi**), *pèrè* (**arp**) en *arod*(**dvd**). *Ajier* en *pèrè* komen in één vers voor, namelijk Job 11, 12; in de Statenvertaling vertaald met 'veulen eens woudezels' (*pèrè*) , in de NBG-vertaling met 'veulen van een wilde ezel'. *Pèrè* en *arod* vindt men samen in Job 39, 5 (in vert. vers 8): "Wie heeft den woudezel (*pèrè*) vrij henengezonden, en wie heeft de banden des wilden ezels (*arod*) gelost?" ('*Arod*' wordt hier in de NBO-vertaling met 'ezel der steppe' vertaald.) In zijn bijbelcommentaar benoemt Samson Raphael Hirsch *ajier* als een 'levendige, vurige jonge ezel' en Rasji als een 'wilde ezel, gewend aan de woestijn, vurig, zonder benul'. *Pèrè* omschrijft Rasji als 'een wild beest, dat zijn banden verbreekt, zodat het juk van de mens niet op hem blijft.' Volgens Rasji zijn de twee woorden *pèrè* en *arod* synoniem voor een 'wilde ezel'. Ralbag (= Levi ben Gersjon, 1288-1344) definieert *pèrè* als 'een dier dat gevonden wordt in de woestijn en dat gras eet zoals vee doet'. *Arod* omschrijft hij als 'een wilde ezel'. *Arod*, dat beschouwd wordt als een Ararnees leenwoord, wordt in Misjna Kilajiem 8: 6 omschreven als behorend tot de klasse van wilde dieren (en de mens mag met ze trekken of ploegen of rijden). Het is echter wel zo dat het een ongecontroleerd dier is dat niet getemd kan worden.

Zegswijzen

- Als een ezel een ladder opkumt, zul je verstand in vrouwen vinden.
- Als de ezel de trap oploopt, zullen schoonmoeder en schoondochter in vrede samenwonen (Sefardisch).
- Ook al is ze een ezelin, een vrouw vult leegte (Marokko).
- Zij een prinses en hij een ezel, maar wie leidt de ezels (Irak).
- Een ezel balkt als zijn voerbak leeg is, net als een vrouw.
- Een stem als een "waldeisel" [Jidd.; betekent ongeveer: een stem als een gebarsten trompet].
- E chammer frien in tammus (Een ezel heeft het koud in Tammus) [Betekent: Een domoor heeft het zelfs in de zomer koud; d.w.z. Omdat het zomer is maakt hij de kachel niet aan al is het koud; chammer = Hebr. Chamor = ezel, de typische benaming voor een dom mens; Tammus = vierde joodse maand, midden in de zomer] (Sjabbat 53a).
- Ungleich wo der chammer scheidt (Jidd.; Het hangt er van af waar de ezel staat. Betekent: Alles hangt af van de omstandigheden; een woordspel tussen Hebr. Chamor = ezel en - Aramees chamar = wijn; dus: chammer in de stal, of in de kelder?).
- Wer e chammer is, moss hei fressen (Jidd.; Wie een ezel is moet hooi vreten. Betekent: Wie dom is, moet met weinig tevreden zijn).
- Wie der chammer es pônem hot (Jidd.; Al naar het gezicht van de ezel. Betekent: Zoals iemand er uitziet (zich aanstelt), zo wordt hij behandeld).
- 'n Eisel sol m'n daj en sein? (Jidd.; Een ezel zal mijn rechter zijn? Betekent: Afwijzen van een advies van iemand die men daartoe incompetent acht).
- Wen der eisel hemer het, het der 'oulem kaan kijum. (Jidd.; Als de ezel horens had, had de wereld geen bestand. Betekent: Als de dommen bovendien nog extra krachtig zouden zijn, zou de wereld niet kunnen voortbestaan).
- An eyzl derkont men on die lange oij cru, a nar on der langer tsoeng. (Jidd.; Een ezel herkent men aan zijn lange oren, een nar aan zijn lange tong).
- Der cyzl zol hobn herner, oen der oks volt gevoest foen zayn koyach, volt die velt keyn kiem niet gehat. (Jidd.; Als de ezel horens had gedragen en de os zijn kracht had gekend, was de akker braak blijven liggen).
- Die eyzlen zaynen gegangen zoechn herner, oen zaynen tsoerik gekoemen on oyem. (Jidd.; De ezels gingen horens zoeken en kwamen terug zonder oren).
- De kop van de ezel wassen is zonde van het water en de zeep (Ladino).
- Heerlijk voor de ezel is zijn balken, gelijk voor de zangvogel zijn zang (vgl. Spr. 16,24).

Boekaankondiging

Christendom à la Jezus

Geen christelijk geloof zonder jodendom

Door: Peter van 't Riet

Een herziening van het christelijk geloof die zeker reactie zal oproepen

De uitdagende stelling van dit boek is dat christenen vandaag geen volgelingen van Jezus zijn. Jezus was immers een Tora-getrouwe jood en het kan dus nooit zijn bedoeling zijn geweest een nieuwe godsdienst te stichten waarin hij - los van zijn joodse achtergronden - verheerlijkt zou worden als een goddelijke persoon. Christenen leggen hun Jezus te veel in de mond. In menig onderzoek is inmiddels vastgesteld dat het Nieuwe Testament uit joodse documenten bestaat, die geen steun geven aan de latere kerkelijke leer van erf-zonde, verlossing en alverzoenend lijden en sterven. Dit buitengewoon helder geschreven boek laat aan de hand van tal van dogma's zien dat het christelijk geloof van de afgelopen eeuwen aan een herziening toe is. Alleen vanuit de joodse bronnen kan zo'n herziening zin hebben. Het christendom is immers uit het jodendom voortgekomen en kan zichzelf niet verstaan zonder haar oorsprong te kennen. Voor elke christen is er dus de noodzaak zich te verdiepen in het joodse geloof en zich af te vragen welke betekenis gehecht moet worden aan de joodse oorsprong van het christelijk geloof om te komen tot een *christendom à la Jezus*.

Auteur

Dr. S.P. (Peter) van 't Riet studeerde wiskunde en psychologie aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Hij promoveerde aldaar op een onderwijskundig onderwerp. Momenteel is hij ICT-manager aan de Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle. In zijn vrije tijd doet hij onderzoek naar het joodse karakter van het Nieuwe Testament. Daarover publiceerde hij diverse boeken, waaronder *Lukas de Jood* over het evangelie van Lukas (samen met Will J. Bamard), en *Het evangelie uit het leerhuis van Lazarus* over het vierde evangelie. Hij is voorzitter van de Stichting Judaica Zwolle en geeft regelmatig les in diverse leerhuizen.

Verschijnt in oktober 2001

15 x 23 cm, ca. 248 blz., pb.

Uitgeverij Ten HaveBecht, ISBN 90 259 5265 8

ca. f 34,90/ Bfr 690/ €15,83

Boekaankondiging

Koning David

Het onstuimige levensverhaal van de man die Israël regeerde

Door: Jonathan Kirsch

Na 'Een geschiedenis van God' van Karen Armstrong en 'Een wereld vol goden' van Keith Hopkins, dat vorig jaar bij Becht verscheen, komt Uitgeverij Becht opnieuw met een erudiet en sprankelend boek waarin geschiedenis en religie centraal staan. Ditmaal wordt het levensverhaal van David, de tweede koning van Israël (ca 1010-970 v.C.) met vlotte pen beschreven. Schrijver/journalist Jonathan Kirsch probeert een duidelijk beeld van de man achter de heerser en het theologisch symbool te schetsen zonder afbreuk te doen aan de historische en religieuze feiten.

David was even (on)volmaakt als iedere sterveling, maar toch vereerden scharen vrouwen en mannen hem en ontving hij meer zegeningen des hemels dan Abraham of Mozes. Kirsch zet David neer als het prototype van de 'alfa-man', het eerste sekssymbool, een held die even doortastend optrad op het slagveld als in het slaapvertrek. Maar ook als een charismatisch leider, 'een man naar Gods hart', niet wars van bloeddorstig geweld of bedrog.

Kirsch laat in zijn flitsend geschreven boek uiteraard alle hoogte- en dieptepunten uit David's leven de revue passeren: het gevecht met Goliath; het verzet tegen de zwakke koning Saul; de (liefdes?)relatie met Sauls zoon Jonathan; de verovering van Jeruzalem; maar ook het overspel met Bathseba en het noodlot van zijn kinderen.

Kirsch verweeft heel knap bijbelse teksten en commentaren met hedendaags bijbelonderzoek en archeologie. Het resultaat is een gedetailleerd en levendig portret van een man die al eeuwenlang tot de verbeelding van velen spreekt.

Jonathan Kirsch schreef eerder 'The Harlot by the Side of the Road' en 'Moses: A Life' (dat t.z.t. ook bij Becht in vertaling zal verschijnen). Kirsch werkte voor Newsweek en is tegenwoordig columnist voor The Los Angeles Times.

Uitgeverij Becht, ISBN 90 230 1065 5

f 49,90/ Bfr 998/ €22,65 15,5 x 23,5 cm, 342 blz., pb.

Oorspronkelijke titel King David (Ballantine, New York)

Vertaling Carola Kloos/Willem van Paassen

Boekbespreking

De Tien Geboden.

Door: Marc-Alain Ouaknin

Met een voorwoord door Tamarah Benima.

Vertaling en bewerking Marion Th.Kunstenaar.

Boom, Amsterdam, [2001], 239 blz.;

f 39,90/€18,11 ISBN 905352613 7

Lezen dat de stukken eraf vliegen

De bijbel is een boek dat niet echt bestaat. In de talmoedische traditie is het een dode letter. Bijbelse normen en waarden krijgen eerst betekenis in steeds wisselende omstandigheden. En uitsluitend op die manier, in de praktijk van alledag, komt de bijbel tot leven.

De talmoedische leeswijze bestaat altijd uit het herstellen van het leven, de beweging en de tijd binnen het hart van de woorden. Daarom is het ook een manier van lezen die vaak tegen de traditie ingaat en haar omverwerpt, in ieder geval als het om stereotypen gaat. Het is een manier van lezen, een interpretatie die verrast. Zij leidt de lezer buiten platgetreden paden. "Ik interpreteer dus ik ben."

Rabbi en filosoof Marc-Alain Ouaknin (1957) heeft op deze wijze 'creatief' *De Tien Geboden* gelezen en uitgelegd in een boeiend boek met fraaie gedachten en verrassende inzichten. De auteur is docent literatuurwetenschap aan de Bar-Ilan Universiteit in Ramat-Gan in Israël, en daarnaast is hij directeur van het Centre d'études juives Aleph in Parijs. Denken en leven beschouwt hij als één, en dat uitgangspunt huldigt hij bij het lezen. In elke tijd zal je een tekst anders begrijpen. In het hier en nu heb je deel aan wat er is gezegd.

We moeten ons 'losmaken' van de tekst en overgaan op onze eigen tekst, onze eigen Tora. Teksten veranderen het gezicht van de wereld; een tekst brengt geschiedenis voort.

Zijn benadering verraaft ook de filosoof: duidelijk laat hij de verwantschap zien tussen het joodse denken en het postmodernisme. Hij ziet de Tien Woorden niet als dogma's, maar als een uitnodiging tot voortdurende reflectie over moraal, tot herinterpretatie *ad infinitum*. De tekstgroep, de *sidra*, waarin de Tien Woorden zijn opgenomen in de bijbel heet *Jithro*, naar de priester uit Midian en schoonvader van Moses. Hij maakt geen deel uit van het joodse volk. Maar waarom, zo vragen de commentatoren van de Tora zich af zijn de Tien Woorden dan juist neergelegd in een *sidra* die de naam van een afgodendienaar draagt? Omdat deze woorden zich niet alleen tot de Joden richten, maar tot de mensheid in haar geheel! Joden en niet-joden, lees dit boek en ontdek het 'lezen om te leven'.

J.V.

Bibliothecaria

In het leslokaal van de Stichting Judaica staat een kleine, goed verzorgde bibliotheek met boeken en video's over het jodendom en aanverwante onderwerpen. De bibliotheek is open tijdens de cursusavonden en staat ter beschikking van de cursisten. Een (kaart)catalogus en een handleiding voor het lenen van de materialen zijn ter inzage. De collectie bevat o.a. meerdere titels die gebruikt kunnen worden als aanvullend materiaal voor de cursussen van de Stichting Judaica. Enige suggesties:

Vrij Leerhuis 1 – Inleiding in de Tora.

= 213	Bekkum, Wout van	Mozes onze leraar.
= 213	Tenachon: de Tora meegelezen.	Jrg. 1987, no 1 t/m 30; 2 banden.
= 226	Peli, Pinchas.	De torah vandaag.
= 226.1	Tora:	de onderwijzing van Mosje.
= 226.4	Gradwohl, R.	Uit Joodse bronnen; verklaring bij vijf Genesisteksten.
= 226.4	Tijn, Maartje van.	Het boek van goed en kwaad.
= 226.4	Tijn, Maartje van.	Gekweld door het kwaad.

Korte cursus 1 – Het joodse denken door de eeuwen heen.

Maimonides

= 158.3	Reisel, M.	Maimonides.
= 158.3	Mozes Maimonides	Twee ethische tractaten.
= 213	Musaph – Andriesse, R.C.	Wat na de Tora kwam.
= 213	Soetendorp, J.	De wereld van het optimisme.

Mozes Mendelssohn en Hermann Cohen.

= 213	Soetendorp, J.	De wereld van het optimisme
= isra 941	Epstein, I.	Geschiedenis van het Jodendom.

Korte cursus 2 – Inleiding in de joodse mystiek.

= 213.5	Arav, Max	Jezus, gestalte van de Tora; Joodse mystiek in het Lucas- evangelie.
= 213.5	Buber, Martin.	Een hoofdstuk uit: De Chassidische boodschap.
= 213.5	Newman, Louis.	Uit de wereld der Joodse mystiek.
= 213.5	Poncé, Charles.	Kabbalah.

Korte cursus 3 – Aspecten van anti-semitisme door de eeuwen heen.

= isra 940.7	Gilbert, M.	Atlas van de Joodse geschiedenis.
= isra 941	Meijer, Jaap	Van Israëlieten tot Israëliërs.
= isra 941.1	Andel, P.C.van.	Jodenhaat & jodenangst.
= isra 941.1	Kwiet, K.	Van jodenhoed tot gele ster.
= isra 944.2	Reijnders, C.	Van "Joodse natiën" tot joodse Nederlanders.

Korte cursus 5 – De legenden voorbij.

= 213	Buber, Martin.	De chassidische boodschap.
=	Buber, Martin	Chassidische vertellingen
=	Tijn, Maartje van.	Maak gebeden van mijn verhalen
= 919.1	Staal, L.D.	Verhalen en legenden van Israël.

Dicky Koffeman-Wielenga

Nieuwe Redactie Judaica Bulletin

Met ingang van dit nummer van het Judaica Bulletin bestaat de redactie uit Cees Verdonk en Dick Broeren. Onze voorzitter Peter van 't Riet zag zich genoodzaakt wegens zijn immer drukker wordende werkzaamheden deze taak over te dragen. Hij heeft de redactie van het JB jarenlang alleen gedaan én zo voorbeeldig dat wij alleen maar hopen kunnen hem daarin te kunnen evenaren.

Wijzigingen in de Tentoonstellingscommissie

De heer J (Jaap) Hagedoorn heeft op 1 maart, op eigen verzoek, zijn functie van voorzitter/ penningmeester/ notulist van de tentoonstellingscommissie neergelegd. Reeds vanaf het begin van de tentoonstelling, sinds 1992, was hij betrokken bij de inrichting ervan. Met veel kennis van zaken, inzet en enthousiasme heeft hij zich van zijn taak gekwet. We zijn hem hiervoor veel dank verschuldigd. Gelukkig blijft hij nog actief als rondleider en suppoost. Zijn taken zijn overgenomen door R.J.S. (Riwkah) Hamburger als voorzitter en notulist en door C (Cees) Verdonk als penningmeester. De commissie wordt nog uitgebreid met L.M.J. (Louise) Loman- Löwenhardt uit Dalfsen. We wensen een ieder veel succes met zijn/haar taak.

Cursussen

Tot onze grote vreugde kunnen, in principe, alle cursussen uit het cursusprogramma 2001-2002 doorgaan.(*). De inschrijving is zeer goed geweest. De mogelijkheid om ook 's middags aan cursussen deel te nemen (Vrij leerhuis-2 en -3) bleek aan te slaan. Voor Vrij leerhuis-2 en Korte cursus-2 die volgeboekt zijn moest zelfs een reservelijst worden aangelegd. Bij de overige cursussen zijn nog enkele plaatsen beschikbaar. Tot op dit moment hebben zich in totaal 180 deelnemers aangemeld die gemiddeld aan 1,6 cursussen deelnemen.

(*)Alleen voor Vrij leerhuis-5 "Het Talmoed-traktaat Pirké Avot" zijn nog wat (te) weinig deelnemers. Maar omdat deze pas in januari a.s. begint hopen we hiervoor nog wat aanmeldingen te ontvangen.

JUDAICA-AGENDA ZWOLLE EN OMGEVING NAJAAR 2001 / VOORJAAR 2002

Kopij voor de Judaica-agenda s.v.p. sturen naar: Zandkreek 9, 8032 JL Zwolle of e-mail: judaica@hetnet.nl De cursussen in deze lijst worden georganiseerd door de Stichting Judaica Zwolle.

ma 22-10 Bijbels-Hebreeuws 2
(gevorderdencursus), 3e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs.
J.L.C. Boertjens
za 27-10 Sjabbat Lech Lecha (Gen. 12:1-17:27)

ma 29-10 Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth,
2e bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30 uur.
Docent: dhr. D. Broeren
di 30-10 Korte cursus 3 - Aspecten van anti-
semitisme door de eeuwen heen, 2e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: dhr. W. Cornelissen
za 03-11 Sjabbat Wajeera (Gen. 18:1-22:24)

zo 04-11 Tentoonstelling "Joods leven in en om
Zwolle". Plaats: synagoge, Samuel
Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30-
16.00 uur. Toegang: €1,50.

ma 05-11 Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus), 2e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
di 06-11 Korte cursus 3 - Aspecten van anti-
semitisme door de eeuwen heen, 3e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: dhr. W. Cornelissen
“ VU podium lezing. Dr. Joop van der
Schee over: "Israël en Palestina vanuit
geografisch perspectief". Plaats: Hotel
Apeldoorn, Soerenseweg 73, Apeldoorn.
Aanvang: 20.00 uur. Toegangspreis: f 15,-
- (Diverse kortingen; gratis voor leden)
“ Leerhuis Twello. De heer. B. Veldhuis
over "Joodse achtergronden van het 'Onze
Vader'". Plaats: gebouw Irene, naast de
N.H. Dorpskerk, Dorpsstraat, Twello.
Aanvang: 20.00 uur.

- wo 07-11 Korte cursus 1 - Het joodse denken door de eeuwen heen. Behandelde denker: Maimonides, 1e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dr. B. Voorsluis
- za 10-11 Sjabbat Chajeei Sarah (Gen. 23:1-25:18)
- ma 12-11 Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth, 3e bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus), 4e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- di 13-11 Lezing Genootschap Nederland Israël, afdeling Zwolle. De heer J. de Graaf, Emmen over: Antisemitisme door de eeuwen heen. Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Aanvang: 19.30 uur
- wo 14-11 Vrij Leerhuis 1 - Inleiding in de Tora, 2e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dhr. L. Evers
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël, afdeling Ommen. De heer rabbijn J.S. Jacobs over: "Hoe kan het oeroude Jodendom antwoord geven op hypermoderne vragen". Plaats: Hervormd Centrum, Julianastraat, Ommen. Aanvang: 19.30 uur.
- za 17-11 Sjabbat Toledot (Gen. 25:19-28:9)
-
- ma 19-11 Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus), 5e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- di 20-11 Korte cursus 3 - Aspecten van antisemitisme door de eeuwen heen, reserve bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dhr. W. Cornelissen
- wo 21-11 Korte cursus 1 - Het joodse denken door de eeuwen heen. Behandelde denker: Moses Mendelssohn, 2e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: prof.dr. R. Munk
- “ Werkgroep Kerk en Israël Zwolle. Drs. Jaap van Gelderen over: "De geschiedenis van de relatie joden en christenen in het Nederland van voor 1940". Plaats: Oosterkerk, Bagijnensingel 15, Zwolle. Aanvang: 19.30 uur.
- do 22-11 Lezing Genootschap Nederland Israël, afdeling Hoogeveen. Drs. Eylon Shlomi over: "De Sefardische Joden van Babylon tot heden". Plaats: Goede Herderkerk, hoek Middenweg/Lomanlaan, Hoogeveen. Aanvang: 19.45 uur.
- za 24-11 Sjabbat Wajeetsee (Gen. 28:10-32:3)
- ma 26-11 Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth, 4e bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus), 3e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- di 27-11 VU podium lezing. Dr. Gerda Hoekveld-Meijer over: "De deling van Palestina vanuit bijbels perspectief". Plaats: Hotel Apeldoorn, Soerenseweg 73, Apeldoorn. Aanvang: 20.00 uur. Toegangspreis: f 15,- - (Diverse kortingen; gratis voor leden)
- wo 28-11 Korte cursus 1 - Het joodse denken door de eeuwen heen. Behandelde denker: Hermann Cohen, 3e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: prof.dr. A. van der Heide
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël, afdeling Kampen. De heer Zeev Bar over: "Jeruzalem hoog verheven, laag bij de grond" (met dia's). Plaats: Broederkerk, ingang Broederstraat 16, Kampen. Aanvang: 19.30 uur
- za 01-12 Sjabbat Wajisjlach (Gen. 32:4-36:43)
-
- zo 02-12 Tentoonstelling "Joods leven in en om Zwolle". Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30-16.00 uur. Toegang: €1,50.
- ma 03-12 Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus), 6e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- za 08-12 Sjabbat Wajeesjev (Gen. 37:1-40:23)
-
- ma 10-12 Chanoekah / Tempelvernieuwingsfeest (eerste dag)
- “ Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth, 5e bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus), 7e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- wo 12-12 Vrij Leerhuis 1 - Inleiding in de Tora, 3e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dhr. L. Evers
- za 15-12 Sjabbat Miqqeets (Gen. 41:1-44:17)
-
- ma 17-12 Chanoekah / Tempelvernieuwingsfeest (achtste dag)
- “ Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth, reserve bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren

- ma 17-12 Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus),
4e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- wo 19-12 Werkgroep Kerk en Israël Zwolle. Dr.
Ruth de Leeuw van Weenen over:
"Rabbi Nachman van Bratslaw en zijn
verhalen". Plaats: Oosterkerk,
Bagijnensingel 15, Zwolle. Aanvang:
19.30 uur.
- za 22-12 Sjabbat Wajigasj (Gen. 44:18-47:27)

- di 25-12 Vastendag van 10 Tevet
- za 29-12 Sjabbat Wajechie (Gen. 47:28-50:26)

- za 05-01 Sjabbat Sjmot (Ex. 1:1-6:1)

- zo 06-01 Tentoonstelling "Joods leven in en om
Zwolle". Plaats: synagoge, Samuel
Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30-
16.00 uur. Toegang: €1,50.
- ma 07-01 Vrij Leerhuis 2 - Het bijbelboek Ruth,
reserve bijeenkomst. Tijd:13.30-15.30
uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 2
(gevorderdencursus), 8e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs.
J.L.C. Boertjens
- wo 09-01 Vrij Leerhuis 5 - Het Talmoed-traktaat
Pirké Avot, 1e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dr. S.P.
van 't Riet
- za 12-01 Sjabbat Wa'eera (Ex. 6:2-9:35)

- ma 14-01 Bijbels-Hebreeuws 2
(gevorderdencursus), 9e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs.
J.L.C. Boertjens
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Zwolle (in samenwerking met
de Werkgroep Kerk en Israël Zwolle).
Henk van Ulsen, Amsterdam over: Job.
Plaats: synagoge, Samuel Hirschstraat
8, Zwolle. Aanvang: 20.00 uur.
Toegangsprijs €5,--.
- di 15-01 Leerhuis Twello. Dr. S.P. van 't Riet
over "Joodse wortels van de
christelijke eredienst". Plaats: gebouw
Irene, naast de N.H. Dorpskerk,
Dorpsstraat, Twello. Aanvang: 20.00
uur.
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Ommen. Drs. K.H. Reerds
over: "De geschiedenis van het
Poerimverhaal". Plaats: Hervormd
Centrum, Julianastraat, Ommen.
Aanvang: 19.30 uur.
- wo 16-01 Vrij Leerhuis 1 - Inleiding in de Tora, 4e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: dhr. L. Evers
- do 17-01 Korte cursus 2 - Inleiding in de joodse
mystiek, 1e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30
uur. Docent: drs. R. Bartlema
- za 19-01 Sjabbat Bo (Ex. 10:1-13:16)
- ma 21-01 Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus), 5e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- wo 23-01 Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Hoogeveen. Drs. Annemieke van
der Kolk over: "Israëlsche Arabieren na
1948 in Israël". Plaats: Goede Herderkerk,
hoek Middenweg/Lomanlaan, Hoogeveen.
Aanvang: 19.45 uur.
- za 26-01 Sjabbat Besjalach (Ex. 13:17-17:16)

- ma 28-01 Toe Bisjvat / Nieuwjaar der Bomen
“ Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus),
10e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- do 31-01 Korte cursus 2 - Inleiding in de joodse
mystiek, 2e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30
uur. Docent: drs. R. Bartlema
- za 02-02 Sjabbat Jitro (Ex. 18:1-20:23)

- zo 03-02 Tentoonstelling "Joods leven in en om
Zwolle". Plaats: synagoge, Samuel
Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30-16.00
uur. Toegang: €1,50.
- ma 04-02 Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus),
11e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- wo 06-02 Vrij Leerhuis 5 - Het Talmoed-traktaat
Pirké Avot, 2e bijeenkomst. Tijd:19.30-
21.30 uur. Docent: dr. S.P. van 't Riet
- za 09-02 Sjabbat Misjpatiem (Ex. 21:1-24:18)

- ma 11-02 Vrij Leerhuis 3 - Psalmen lezen met de
rabbijnen, 1e bijeenkomst. Tijd:13.30-
15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus), 6e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- wo 13-02 Vrij Leerhuis 1 - Inleiding in de Tora, 5e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: dhr. L. Evers
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Ommen. Drs. K.E. de Haan over:
"Natuur- en cultuurschatten van de
Golan". Plaats: Hervormd Centrum,
Julianastraat, Ommen. Aanvang: 19.30
uur.
- do 14-02 Korte cursus 2 - Inleiding in de joodse
mystiek, 3e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30
uur. Docent: drs. R. Bartlema
- za 16-02 Sjabbat Teroemah (Ex. 25:1-27:19)

-
- ma 18-02 Bijbels-Hebreeuws 2
(gevorderdencursus), 12e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs.
J.L.C. Boertjens
- wo 20-02 Vrij Leerhuis 1 - Inleiding in de Tora,
reserve bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30
uur. Docent: dhr. L. Evers
- za 23-02 Sjabbat Tetsaweh (Ex. 27:20-30:10)
-
- ma 25-02 Vastendag van Esther
“ Vrij Leerhuis 3 - Psalmen lezen met de
rabbijnen, 2e bijeenkomst. Tijd:13.30-
15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- di 26-02 Poeriem / Lotenfeest
- wo 27-02 Korte cursus 4 - De gelijkenis in de
bijbelse en rabbijnse literatuur, 1e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: mevr. A. Oostenrijk-Huisman
- “ Werkgroep Kerk en Israël Zwolle. Dr.
Peter van 't Riet over: "De joodse
oorsprong van de christelijke
eredienst". Plaats: Oosterkerk,
Bagijnesingel 15, Zwolle. Aanvang:
19.30 uur.
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Kampen. De heer R. Geens
over: "Een voetocht door de Sinai"
(met dia's). Plaats: Broederkerk,
ingang Broederstraat 16, Kampen.
Aanvang: 19.30 uur
- do 28-02 Korte cursus 2 - Inleiding in de joodse
mystiek, 4e bijeenkomst. Tijd:19.30-
21.30 uur. Docent: drs. R. Bartlema
- za 02-03 Sjabbat Kie Tisa (Ex. 30:11-34:25)
-
- zo 03-03 Tentoonstelling "Joods leven in en om
Zwolle". Plaats: synagoge, Samuel
Hirschstraat 8, Zwolle. Tijd: 13.30-
16.00 uur. Toegang: €1,50.
- ma 04-03 Bijbels-Hebreeuws 2
(gevorderdencursus), 13e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: drs.
J.L.C. Boertjens
- di 05-03 Vrij Leerhuis 4 - Aqedat Jitschak, de
binding van Isaäk, 1e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dhr. J.
Veldhuijzen
- “ Leerhuis Twello. De heer. Dr. C.J. Den
Heijer over "Geloven in het geloof van
Jezus". Plaats: gebouw Irene, naast de
N.H. Dorpskerk, Dorpsstraat, Twello.
Aanvang: 20.00 uur.
- wo 06-03 Vrij Leerhuis 5 - Het Talmoed-traktaat
Pirké Avot, 3e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dr. S.P.
van 't Riet
- za 09-03 Sjabbat Wajaqheel (Ex. 35:1-38:20) -
Peqoedee (Ex. 38:21-40:38)
- ma 11-03 Vrij Leerhuis 3 - Psalmen lezen met de
rabbijnen, 3e bijeenkomst. Tijd:13.30-
15.30 uur. Docent: dhr. D. Broeren
- “ Bijbels-Hebreeuws 2 (gevorderdencursus),
14e bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Zwolle. Rabbijn Jacobs,
Amersfoort over: Wat doet een rabbijn in
de psychiatrie? Plaats: synagoge, Samuel
Hirschstraat 8, Zwolle. Aanvang: 19.30
uur.
- di 12-03 Korte cursus 5 - De legenden voorbij, 1e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: mevr. A.R. Barwahser-Elte
- wo 13-03 Korte cursus 4 - De gelijkenis in de
bijbelse en rabbijnse literatuur, 2e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: mevr. A. Oostenrijk-Huisman
- “ Werkgroep Kerk en Israël Zwolle. Dr.
Peter van 't Riet over: "De liturgische
grondhouding van christendom en
jodendom". Plaats: Oosterkerk,
Bagijnesingel 15, Zwolle. Aanvang: 19.30
uur.
- do 14-03 Korte cursus 2 - Inleiding in de joodse
mystiek, reserve bijeenkomst. Tijd:19.30-
21.30 uur. Docent: drs. R. Bartlema
- za 16-03 Sjabbat Wajikra (Lev. 1:1 - 5:26)
- ma 18-03 Bijbels-Hebreeuws 3 (bijhoudcursus), 7e
bijeenkomst. Tijd:19.30-21.30 uur.
Docent: drs. J.L.C. Boertjens
- di 19-03 Vrij Leerhuis 4 - Aqedat Jitschak, de
binding van Isaäk, 2e bijeenkomst.
Tijd:19.30-21.30 uur. Docent: dhr. J.
Veldhuijzen
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Ommen. De heer D.F. Houwaart
over: "Nieuw rechts op pantoffels - over
uitingen van anti-semitisme in Europa".
Plaats: Hervormd Centrum, Julianastraat,
Ommen. Aanvang: 19.30 uur.
- “ Lezing Genootschap Nederland Israël,
afdeling Hoogeveen. Drs. Eylon Shlomi
over: "De Israëlitische Bedoeïenen: van
islamitische nomaden tot burgers van de
Joodse Staat". Plaats: Goede Herderkerk,
hoek Middenweg/Lomanlaan, Hoogeveen.
Aanvang: 19.45 uur.
- wo 20-03 Vrij Leerhuis 5 - Het Talmoed-traktaat
Pirké Avot, 4e bijeenkomst. Tijd:19.30-
21.30 uur. Docent: dr. S.P. van 't Riet
- za 23-03 Sjabbat Tsaw (Lev. 6:1-8:36)

COLOFON

Het Judaica-Bulletin is een uitgave van de Stichting Judaica Zwolle, Postbus 194, 8000 AD Zwolle. Het verschijnt vier maal per jaar.

Abonnementen kosten f 14,30 (€6,50) per jaar, over te maken op postgiro 259272 of op bankrekening 95.24.27.737 t.n.v. penn. Stichting Judaica Zwolle, Apeldoorn, o.v.v. 'abonnement bulletin'.

De Stichting Judaica Zwolle stelt zich ten doel de verspreiding van kennis over de joodse godsdienst, taal, geschiedenis en cultuur. Zij streeft dit o.a. na door het organiseren van cursussen, studiedagen, concerten en tentoonstellingen in de synagoge van Zwolle.

Het bestuur van de Stichting Judaica Zwolle bestaat uit de volgende leden:

- D. Broeren (redactie Judaica Bulletin)
- W. Cornelissen (rondleider synagoge)
- S.P. van 't Riet (voorzitter),
- J.H. Kelholt (penningmeester)
- Mw. D. Koffeman-Wielenga (bibliothecaresse)
- J. Veldhuijzen (secretaris-cursuscoördinator)
- C. Verdonk (administrateur/redactie Judaica Bull.)
- K. Yntema

De Stichting geeft jaarlijks een folder uit over haar activiteiten. Men kan deze aanvragen bij de cursuscoördinator (038-4651048). De bibliotheek van de Stichting wordt beheerd door mevr. D. Koffeman-Wielenga (tel. 0591-616543).

De Stichting heeft een tentoonstelling ingericht op het voormalige vrouwenbalkon van de synagoge van Zwolle, Samuel Hirschstraat 8, over het onderwerp 'Joods leven in en om Zwolle'. Deze is meestal op de eerste zondag van de maand geopend van 13.30-16.00 uur (zie voor de precieze data de Judaica Agenda in dit bulletin). Dan worden er vanaf 14.00 uur ook rondleidingen verzorgd. Toegangsprijs: f 3,30 (€1,50).

De Stichting Judaica Zwolle werkt bij gelegenheid samen met: Joodse Gemeente Zwolle, Stichting Voortbestaan Synagoge Zwolle, Genootschap Nederland-Israël afdeling Zwolle, B. Folkertsma-Stichting voor Talmudica te Hilversum, Bureau Kerk-en-Israël van de Samen-op-Weg Kerken te Utrecht, VU-Podium Vrije Universiteit Amsterdam.

Giften voor het werk van de Stichting Judaica Zwolle zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting en kunnen worden overgemaakt op postgiro 259272 of op bankrekening 95.24.27.737 t.n.v. penn. Stichting Judaica Zwolle, Apeldoorn.

ABONNEMENT JUDAICA BULLETIN

Het abonnement op het Judaica-Bulletin kost f 14,30 (€6,50) per jaar, over te maken op giro 259272 of bankrekening 95.24.27.737 t.n.v. penn. Stichting Judaica Zwolle, Apeldoorn, onder vermelding van 'abonnement bulletin'. Het abonnement loopt van 1 juli tot en met 30 juni van het daaropvolgende jaar en wordt zonder opzegging vóór 1 juni stilzwijgend verlengd.

VOLGENDE BULLETIN

Het volgende bulletin verschijnt omstreeks 1 januari 2002. Kopij dient uiterlijk in de tweede week van december 2001 te zijn ingeleverd op het redactieadres: Lange Waard 15-A, 7782 ET Gramsbergen (zo mogelijk op diskette in Word, WP, of ander gangbaar formaat) of per e-mail zijn ontvangen op judaica@hetnet.nl. o.v.v. 'Kopij JB'.

BESTUURSMEEDEDELINGEN:

Na zijn functie gedurende ruim vijf jaar met veel inzet en enthousiasme te hebben uitgeoefend is onze penningmeester, de heer B.W. Tiesinga, per 1 september j.l., op eigen verzoek afgetreden. Hij blijft vooralsnog als cursuscoördinator actief binnen de stichting. Wij danken hem voor het vele goede werk dat hij voor de stichting heeft verricht.

De heer J.H. Kelholt te Apeldoorn is bereid gevonden het penningmeesterschap op zich te nemen. De heer Kelholt is sedert jaren deelnemer aan onze cursussen.

Om de uitvoerbaarheid van de diverse bestuurstaken en de continuïteit van het stichtingswerk te waarborgen is het bestuur uitgebreid met Mw. D. Koffeman-Wielenga te Emmen, die reeds bibliothecaresse was en de heer K. Yntema te Deventer.

Wij wensen de nieuwe bestuursleden veel succes en vertrouwen op een goede samenwerking in de nieuwe samenstelling.

E-MAILADRES:

Sedert juli j.l. beschikt Stichting Judaica Zwolle over een eigen e-mailadres, t.w.: judaica@hetnet.nl. Via dit adres kan men o.a. kopij voor het Judaica Bulletin opsturen, het actuele cursusprogramma aanvragen, zich als abonnee opgeven, boeken/uitgaven van de stichting bestellen, vragen stellen opmerking doorgeven, etc.